Bir savcı daha sonra aynı davada hâkim olarak görev alabilir mi?

Arıkanoğlu başvurusu ve yargının tarafsız görünmesi

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ | ÖZGÜN YAZI

Yazar: Abdullah Öztürk

Güvenlik Çalışmaları ve Hukukun Üstünlüğü Derneği (SRL Swiss)

SRL Swiss, İsviçre Medeni Kanunu'nun 60–79. maddeleri uyarınca kurulmuş, merkezi Cenevre'de bulunan, bağımsız, kâr amacı gütmeyen ve siyasi nitelik taşımayan bir sivil toplum kuruluşudur. İnsan haklarını korumak, hukukun üstünlüğünü güçlendirmek ve güvenlik politikalarını temel haklar ışığında değerlendirmek için çalışır.

19 Kasım 2026

Güvenlik Çalışmaları ve Hukukun Üstünlüğü Derneği · 15 rue des Savoises
1205 Cenevre · İsviçre

www.srlswiss.com • info@srlswiss.com

Bir savcı daha sonra aynı davada hâkim olarak görev alabilir mi?

İddia ve hüküm görevlerinin ayrılması, adil yargılanmanın en temel güvencelerindendir. Savcı suçlama yöneltir, hâkim bu suçlamayı bağımsız biçimde değerlendirir. İddia makamında görev alan kişinin sonradan aynı yargılamaya ilişkin bir şikâyeti karara bağlayan heyette yer alması sorun doğurur. Sorulacak tek soru, bu kişinin başvurucuya karşı kişisel bir husumet beslediğinin gösterilip gösterilemediği değildir. Heyetin oluşumu, kamuoyuna tarafsızlığından kuşku duymak için nesnel bir neden veriyor mu?

Ayhan Arıkanoğlu'na ilişkin belgelerde bu ayrım somutlaşıyor. İrfan Fidan'ın adı Haziran 2016'da iddia makamında, Ekim 2025'te ise Arıkanoğlu'nun bireysel başvurusunu karara bağlayan Anayasa Mahkemesi üyeleri arasında geçiyor. Belgelerde görülen bu kesişme hukuki bir açıklama gerektirir. Buradan doğrudan bir görevi kötüye kullanma sonucu çıkarılamayacağı gibi, iki kurumun adının farklı olması da yeterli bir açıklama sunmaz. [1, 2]

İddianamedeki imza ve ardından gelen Anayasa Mahkemesi kararı

İlk belge, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 29 Haziran 2016 tarihli ve 2016/3082 sayılı iddianamesinden alınmış bir örnektir. Şüpheliler arasında Ayhan Arıkanoğlu'nun adı yer alır. Sonuç bölümünde cezalandırma ve tutuklama talepleri yazılıdır. Belgenin sonunda İstanbul Cumhuriyet Başsavcıvekili sıfatıyla İrfan Fidan'ın elektronik imzası bulunur. İddianamedeki suçlamalar iddia niteliğindedir. Bunlara atıf yapılması, doğruluklarının bağımsız biçimde saptandığı anlamına gelmez. [1]

Elektronik imza, imza sahibinin her iddiayı bizzat soruşturduğunu veya her sayfayı kendisinin yazdığını göstermez. Bununla birlikte imza, sunulan belgeye savcının adını ve iddia makamındaki sorumluluğunu bağlayan resmî bir işlemdir. Bu bağ, kişinin geçmişte savcılık teşkilatında çalışmış olmasından daha somuttur.

İkinci belge, Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm İkinci Komisyonunun 2023/48133 numaralı bireysel başvuru hakkında verdiği 2 Ekim 2025 tarihli karardır. Kararda başvurucu Ayhan Arıkanoğlu, komisyon üyeleri ise Yusuf Şevki Hakyemez ve İrfan Fidan olarak gösterilir. Karar, ceza yargılamasının adilliğine ve suçta ve cezada kanunilik ilkesine ilişkin şikâyetler ile Eylül 2023'te ek dilekçeyle ileri sürülen iddiaları ele alır. [2]

Komisyon, yargılamanın sonucuna ve kanunilik ilkesine ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksunluk, ek dilekçedeki iddiaları ise süre aşımı nedeniyle kabul edilemez bulmuştur. Komisyon ceza davasını yeniden görmemiş, başvurucunun suçluluğu hakkında yeni bir hüküm kurmamıştır. Bununla birlikte kabul edilebilirlik kararı, bir hak ihlali şikâyetinin anayasal incelemede ilerleyip ilerleyemeyeceğini belirler. Kararın usule ilişkin niteliği, o karara kimin katıldığı sorusunun hukuki önemini ortadan kaldırmaz. [2]

Gözden kaçan iç hukuk kuralı: 6216 sayılı Kanun

Sorunun Türk hukukunda doğrudan bir dayanağı vardır. Anayasa Mahkemesinin kuruluşunu ve yargılama usullerini düzenleyen 6216 sayılı Kanun'un 59. maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi, Başkan ve üyelerin daha önce hâkim, savcı veya hakem sıfatıyla baktıkları yahut tanık veya bilirkişi olarak beyanda bulundukları dava ve işlere bakmalarını yasaklar. 60. madde ise tarafsız davranamayacakları kanısını haklı kılan hâllerde üyelerin reddine imkân tanır. Bunlar meslek nezaketinin ötesinde, bağdaşmayan görevlerin birleşmesini önleyen yasal güvencelerdir. [3]

Hukuki mesele şudur: Bir ceza kovuşturmasından doğan yargılamaya ilişkin bireysel başvuru, 59. madde bakımından aynı "dava veya iş" kapsamında mıdır? Bireysel başvurunun ayrı bir dosya numarası taşıdığı, başka bir yargı merciinde görüldüğü ve sınırlı bir denetim içerdiği ileri sürülebilir. Bu farklar gerçektir ve değerlendirilmelidir. Ancak anayasal inceleme, üyenin daha önce savcı olarak görev aldığı yargılamanın hukuka uygunluğuna veya adilliğine ilişkin olabilir. Dolayısıyla bu farklar kanunun uygulanması sorununu kendiliğinden çözmez.

Altta yatan uyuşmazlık aynıysa, katılma yasağının uygulanması yalnızca sonraki aşamada dosya numarasının değişip değişmediğine bağlanamaz. Dar bir yorumla 59. maddenin uygulanmayacağı kabul edilse bile 60. madde uyarınca tarafsızlığa ilişkin kuşkuların nesnel bir dayanağı bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir. Anayasa'nın 36. maddesindeki adil yargılanma güvencesi, her iki hükmün de ciddiyetle ele alınmasını gerektirir. [3, 4]

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ne söyledi?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), savcılıktan yargılama görevine geçişi 1 Ekim 1982 tarihli Piersack/Belçika kararında inceledi. Ceza yargılamasına sonradan başkanlık eden hâkim, daha önce başvurucunun dosyasından sorumlu savcılık biriminin başında bulunmuştu. AİHM, kişisel önyargının varlığıyla ilgili öznel tarafsızlık ile mahkemenin haklı kuşkuları giderecek yeterli güvenceleri

sunup sunmadığına ilişkin nesnel tarafsızlık arasında ayrım yaptı. Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verdi. [5, §§ 28–32]

Piersack kararı, geçmişte savcılık yapan herkesin bir daha hâkimlik yapamayacağı yönünde bir kural getirmedi. AİHM böyle bir otomatik yasağı açıkça reddetti. Belirleyici olan, hâkimin önceki görevi ile önündeki somut dava arasındaki bağdı. Kişisel önyargının kanıtlanması veya önceki her müdahalenin kapsamının tek tek ölçülmesi gerekmiyordu. Arıkanoğlu bakımından iddianamede yer alan imza, önceki görevin dosyayla bağını özellikle önemli kılan somut bir savcılık işlemidir. [1, 5]

AİHM, Micallef/Malta kararında öznel ve nesnel tarafsızlık ölçütlerini yeniden teyit etti. Mahkemelere duyulan güveni korumanın ve hâkimin çekilmesine ve reddine ilişkin iç hukuk kurallarının önemini vurguladı. Yargılamanın tarafının kaygısı dikkate alınır. Belirleyici olan, bu kaygının nesnel olarak haklı gösterilip gösterilemediğidir. [6, §§ 93–99]

İki olay arasında önemli bir fark da vardır. Piersack, bir suç isnadını karara bağlayan ilk derece mahkemesiyle ilgilidir. Türkiye'deki olayda ise bir Anayasa Mahkemesi komisyonu bireysel başvurunun kabul edilebilirliğini incelemiştir. Bu iki usul aşaması özdeş sayılamaz. AİHM kararları tarafsızlığın değerlendirilmesi için bir çerçeve sunar. 6216 sayılı Kanun'un bu somut görev sıralamasına uygulanması ayrıca Türk hukuku bakımından değerlendirilmelidir.

Belgelerin gösterdikleri ve açık kalan sorular

İncelenen kayıtlardan iki olgu doğrudan saptanabiliyor. Fidan'ın elektronik imzası 2016 tarihli iddianame örneğinde bulunuyor. 2025 tarihli bireysel başvuru kararında ise Fidan, karara katılan iki üyeden biri olarak gösteriliyor. İkinci belge, ceza yargılamasından kaynaklanan hak ihlali şikâyetlerini kayda geçiriyor. Bu iki belge birlikte okunduğunda, önceki savcılık görevinin sonraki karara katılmaya neden engel görülmediğini sormak için somut bir dayanak ortaya çıkıyor. [1, 2]

Eldeki Anayasa Mahkemesi kararı kısadır ve ilk derece ceza mahkemesinin esas numarasını içermez. Üyenin reddinin istenip istenmediği, çekilmenin değerlendirilip değerlendirilmediği veya 59 ve 60. maddelerin nasıl uygulandığı da açıklanmaz. Bireysel başvuru dilekçesinin tamamı, varsa ret talepleri ve iddianame ile anayasal şikâyet arasındaki bağlantıyı gösteren kararlar, usulî bağın daha kesin biçimde kurulmasını sağlayabilir. Bu belgelerin incelenen örnekler arasında bulunmaması soruyu ortadan kaldırmaz, bu yazıda hangi sonuçlara varılabileceğinin sınırını belirler.

Belgeler Fidan'ın kişisel husumetle hareket ettiğini, diğer komisyon üyesini yönlendirdiğini veya sonucu kasten etkilediğini de göstermez. Böyle iddialar ayrı kanıt gerektirir. Tarafsızlığın titizlikle değerlendirilmesi bunların ileri sürülmesine bağlı değildir. Asıl mesele yargılama sürecinin bütünlüğü ve dışarıdan nasıl göründüğüdür: Önceki kovuşturmayla yeterince yakın bağı olan bir kişi, o kovuşturmayı ilgilendiren bir hak ihlali şikâyetinin karara bağlanmasına katılabilir mi?

Kurumsal hesap verebilirlik sorunu

İrfan Fidan Ocak 2021'de Anayasa Mahkemesi üyesi oldu ve 10 Mart 2026'da Mahkeme başkanvekilliğine seçildi. Sonradan üstlendiği bu görev, 2025 tarihli kararın gösterdiklerini değiştirmez. Bununla birlikte dosya dağılımı ve çekilme usulü konusunda ilkelere dayalı bir açıklamanın kamuoyu bakımından önemini belirginleştirir. [7]

Her eski savcıyı kendiliğinden yasaklı saymak da belgelenmiş bir görev çatışması sorusunu kurum değişikliğine işaret ederek geçiştirmek de doğru ölçütü vermez. Somut yargılamayla bağ incelenmeli, kanuni sınırlamalar şeffaf biçimde uygulanmalı ve hak ihlali şikâyetleri, tarafsızlığı konusunda makul kuşku bulunmayan üyelerce karara bağlanmalıdır. Mahkemeler hiç kimsenin kuşku duyamayacağını ispatlamakla yükümlü değildir. Doğrulanabilir olgulara dayanan kuşkulara inandırıcı bir yanıt vermekle yükümlüdürler.

Anayasa mahkemesi, ceza yargılamasındaki aksaklıklara karşı koruma arayan kişinin başvurabileceği son ulusal merci olabilir. Bu işlev, tarafsızlık güvencesinin önemini artırır. Arıkanoğlu belgeleri Türkiye aleyhine verilmiş bir AİHM kararı olmadığı gibi davanın bütün aşamalarını da ortaya koymaz. Buna karşılık Türk hukuku ve Avrupa'nın adil yargılanma ilkeleri uyarınca dikkatle incelenmesi gereken somut ve belgeli bir görev kesişmesini gösterir. Adalet, özünde bağımsız olmalı ve ona başvuranlar bu bağımsızlığı görebilmelidir.

Kaynaklar ve belge referansları

[1] İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 29 Haziran 2016 tarihli ve 2016/3082 sayılı iddianame. Kapak, Arıkanoğlu'nun şüpheliler listesindeki kaydı, sonuç talepleri ve Fidan'ın elektronik imzasını gösteren seçili bölümler. Bir örneği SRL Swiss'in incelediği belgeler arasındadır.

[2] Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, İkinci Komisyon, Ayhan Arıkanoğlu, B. No. 2023/48133, 2 Ekim 2025, s. 1–2. Bir örneği SRL Swiss'in incelediği belgeler arasındadır.

[3] 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, m. 59/1-ç ve 60. Resmî kaynak

[4] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 36 (adil yargılanma hakkı). Resmî kaynak

[5] AİHM, Piersack/Belçika, B. No. 8692/79, 1 Ekim 1982, §§ 28–32. Resmî kaynak

[6] AİHM Büyük Daire, Micallef/Malta, B. No. 17056/06, 15 Ekim 2009, §§ 93–99. Resmî kaynak

[7] Anayasa Mahkemesi, Başkanvekili İrfan Fidan'ın resmî özgeçmişi (atanma ve seçilme tarihleri dâhil). Resmî kaynak